การนิเทศการศึกษาตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

Educational Supervision According to 4 Sangahavatthu Principles

อรุณรัชช์ ศาสตร์สกุล[1]

Arunrat Satsagul

E-mail : arunrat.sat90@gmail.com

Received: *November 11, 2022* **Revised:** *December 21, 2022*

Accepted: *December 27, 2022*

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นเรื่องการนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการในการปรับปรุงการเรียนการสอนและกระตุ้นความเจริญก้าวหน้าของครู เพื่อส่งผลต่อการศึกษา มุ่งเน้นให้ครูปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนพฤติกรรมของครูนั้นย่อมส่งผลถึงนักเรียนด้วย จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาเป็นไปเพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริม อบรมให้ความรู้แก่ครู เพื่อนำไปพัฒนางานในวิชาชีพตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อดำเนินการนิเทศตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นการสงเคราะห์ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล เพื่อสมานไมตรีกันทางพุทธศาสนาเพื่อเป็นการฝึกอบรมพัฒนาชีวิต จิตใจให้สูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป ด้วยการให้ การพูดจาที่ดี มีวาจาเป็นที่รัก การประพฤตตนเป็นประโยชน์ การวางตนสม่ำเสมอ หลักธรรมนี้จะทำให้การนิเทศการศึกษาดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีหลักการในการดำเนินการนิเทศอยู่บนพื้นฐานสัมพันธ์ภาพแห่งการร่วมคิดร่วมทำ พึ่งพา ช่วยเหลือ ชี้แนะนำพาด้วยคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน มีความเอื้อเฟื้อแบ่งปัน พูดจาแนะนำกันด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน ยอมรับความคิดเห็นกันระหว่างผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ และมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลายโดยซึ่งกันและกัน

คำสำคัญ: การนิเทศ, การนิเทศการศึกษา, สังคหวัตถุ 4

Abstract

This academic article involves with educational supervision including a process of teaching and learning improvement and stimulating teacher progress toward education. It

[1] ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี

encourages teachers to change teaching behavior in a better way, the change of teacher's behavior will affect the students' learning as well. The aims of educational supervision are to assist, support, promote, train, and educate teachers to develop their professional work. When conducting supervision according to 4 Sangahahavatthu principle, which is help, generosity, support for reconciliation of Buddhism as a life training for the morality growth by giving, good speech, beneficial deeds, and balanced livelihood. The consistent application of this principle will ensure the effective conduct of educational administration. There should be performance of administration based on the interdependence of collaborative thinking, working together, relying on, assisting, guiding with morality that serves as the leading force for people, it includes the mutual support, share, gently and kindly speech, accepting other's opinions between supervisor and trainees, and maintaining good behavior starting from the beginning till the end, fostering mutual respect.

Keywords: Supervision, Educational Supervision, 4 Sangahavatthu Principle

๑. บทนำ

การนิเทศการศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูซึ่งเป็นผู้สอน กล่าวคือ การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นในการบริหารทางวิชาการแก่ครูผู้สอนและการสร้างความเจริญงอกงามของครูผู้สอนเพราะกระบวนการสอนมีกิจกรรมที่ซับซ้อนและหลากหลาย ครูผู้สอนจะต้องฝึกฝนในสภาพการณ์จริงอยู่เสมอ อีกทั้งยังเป็นการช่วยเหลือครูในการวางแผนและออกแบบกิจกรรม เพื่อที่จะสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพทันต่อการเปลี่ยนแปลง การนิเทศจึงเปรียบเสมือนกระจกเงาที่คอยส่องให้เห็นภาพการสอน การปฏิบัติงานของครู และเป็นกระบวนการที่เสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพและเพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาการสร้างสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้ถูกต้องตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษาโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และยังเป็นการสร้างความตระหนักให้กับครูผู้สอนถึงปัญหาเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์เรียนรู้ให้สามารถแก้ปัญหาได้ สร้างขวัญกำลังใจให้กับครูผู้สอนอีกด้วย[2]

[๒] สุรศักดิ์ ปาเฮ, **การนิเทศภายในหัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียน.** วารสารวิชาการ,๕(๘), ๒๕๕๔), หน้า ๒๕–๓๑.

สังคหวัตถุ 4 (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี, หลักการสงเคราะห์ – bases of sympathy; acts of doing favors; principles of service; virtues making for group integration and leadership)

1. ทาน (การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน – giving; generosity; charity)

2. ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก วาจาดูดดื่มน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม – kindly speech; convincing speech)

3. อัตถจริยา (การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม – useful conduct; rendering services; life of service; doing good)

4. สมานัตตตา (ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอกันในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี – even and equal treatment; equality consisting in impartiality, participation and behaving oneself properly in all circumstances)[3]

การนิเทศการศึกษาจะเกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีนั้นจำเป็นต้องอาศัยหลักธรรมเกี่ยวกับการสงเคราะห์ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล ในการฝึกอบรม ช่วยเหลือในการวางแผน ออกแบบกิจกรรมให้กับครูผู้สอนเพื่อเสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การนิเทศจึงต้องอาศัยการให้ การมีวาจาที่เป็นที่รัก ประพฤตตนให้การช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมอจะทำให้ผู้รับการนิเทศได้รับความสุขไปด้วย

๒. การนิเทศการศึกษา

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษามีความหมายแตกต่างกันตามแนวความคิด ความเชื่อ จุดมุ่งหมายและแนวทางการจัดการศึกษาที่ได้เปลี่ยนแปลงไปแต่ละยุคแต่ละสมัย ดังนั้น ความหมายของการนิเทศการศึกษาจึงมีลักษณะต่าง ๆ กัน ดังที่นักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

จิติมา วรรณศรี ได้ศึกษาความหมายของการนิเทศจากนักวิชาการศึกษาไว้หลากหลาย สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารผู้นิเทศกับครูเพื่อดูแล

[3] ที.ปา. ๑๑/๑๔๐/๑๖๗; ๒๖๗/๒๔๔;

ช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ครูในการปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา และส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพของครู[4]

สิริกร คำมูล ได้ให้ความหมายการนิเทศว่า การนิเทศเป็นการดำเนินงานร่วมกันของผู้บริหาร ผู้นิเทศ ครู และบุคคลที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา ทั้งในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลและการจัดกิจกรรมเสริมอื่น ๆ เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครู และเพิ่มคุณภาพของนักเรียนให้สูงขึ้น[5]

สุภากรณ์ กิตติรัชดานนท์ ได้ให้ความหมายของการนิเทศภายใน หมายถึง กระบวนการที่ผู้นิเทศในสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา ครูผู้ชำนาญการ ครูผู้ร่วมนิเทศ ครูแกนนำ ดำเนินการโดยใช้ภาระผู้นำทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ประสานงาน และใช้ศักยภาพการทำงานอย่างเต็มที่ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนางานขอนสถานศึกษานั้น ๆ โดยส่วนรวมให้เป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรมาตรฐานสถานศึกษา[6]

กลิคแมน ให้ความหมายของการนิเทศว่าเป็นแนวความคิดเกี่ยวกับงานและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนซึ่งเป็นการสอนในเรื่องหลักสูตรการจัดครูเข้าสอน การจัดสื่อการสอน สิ่งอำนวยความสะดวก การเตรียมและพัฒนาครูรวมทั้งการประเมินผลการเรียนการสอน[7]

สรุป การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการ กิจกรรมบริการ การจัดการ และวิธีการต่าง ๆ ทางวิชาการในทางสร้างสรรค์ และในการทำงานร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาเพื่อช่วยปรับปรุง แก้ไข ส่งเสริม และสนับสนุนการสอน และการทำงานของครูเพื่อพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ เช่น การให้คำแนะนำช่วยเหลือปรึกษาหารือ ชี้แจง ประสานงาน การให้ความรู้ให้การศึกษาอบรมแก่ครู เพื่อให้ครูได้ช่วยตัวเองในการปรับปรุงการสอน และการทำงานของตนเองให้ดีขึ้น

---

[๔] จิติมา วรรณศรี, **การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา**, (พิษณุโลก: โรงพิมพ์รัตนสุวรรณ, ๒๕๕๗)

[๕] สิริกร คำมูล, **การพัฒนารูปแบบการนิเทศสำหรับโฉงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (ปริญญานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต)**. (พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๖)

[๖] สุภาภรณ์ กิตติรัชดานนท์, **การพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ปริญญานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต).** (พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๑)

[๗] Glickman, **Supervision and instructional leadership : A developmental approach. (๘th ed.)**. (Boston : Allyn and Bacon, ๒๐๐๙)

๓. จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษามีกล่าวถึงไว้หลายลักษณะแตกต่างกัน ถ้าหากทำการวิเคราะห์ข้อคิดและข้อเขียนของบุคคลต่าง ๆ เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา สามารถกล่าวได้ว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 4 ประการ ต่อไปนี้ คือ 1) เพื่อพัฒนาคน 2) เพื่อพัฒนางาน 3) เพื่อสร้างการประสานสัมพันธ์และ 4) เพื่อสร้างขวัญและประการแรกที่กล่าวว่าการนิเทศได้มุ่ง "พัฒนาคน" ก็คือ การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ครูและบุคลากรเหล่านั้นได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น ประการที่ 2 เนื่องจากการนิเทศการศึกษาได้มีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่ตัวนักเรียน ซึ่งเป็นผลผลิตจากการสอนของครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยเหตุนี้ การนิเทศที่จัดขึ้นจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะ "พัฒนางาน" ซึ่งได้แก่ งานสอนให้ดียิ่งขึ้น สำหรับประการที่ 3 "สร้างการประสานสัมพันธ์" นั้นจะเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันรับผิดชอบร่วมกันผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้นำและผู้ตาม ซึ่งไม่ใช่เป็นทำงานภายใต้การถูกบังคับ และคอยตรวจตราหรือจับผิด และประการสุดท้ายคือ "สร้างขวัญและกำลังใจ" ถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการนิเทศ ทั้งนี้เพราะว่าขวัญและกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลมีความตั้งใจทำงานหากการนิเทศไม่ได้ทำการสร้างขวัญและให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานแล้ว การนิเทศการศึกษาก็ย่อมจะประสบผลสำเร็จได้ยาก

๔. รูปแบบการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษามีนักวิชาการได้พัฒนารูปแบบการนิเทศการศึกษาไว้อย่างหลากหลาย โดยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับรูปแบบการนิเทศการศึกษาดังนี้

การนิเทศแบบคลินิก (Clinical Supervisor)

การนิเทศแบบคลินิกเริ่มจากแนวคิดของ **โคแกน** ได้เสนอลักษณะสำคัญของการนิเทศแบบคลินิกสรุปได้ดังนี้ คือ 1) การนิเทศแบบคลินิกเป็นเทคโนโลยีในการปรับปรุงการเรียนการสอนโดยตรง 2) การนิเทศแบบคลินิกเป็นส่วนสำคัญที่แทรกอยู่ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน 3) การนิเทศแบบคลินิกเป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายวัตถุประสงค์ชัดเจนโดยเชื่อมโยงระหว่างความต้องการของโรงเรียนและความต้องการความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพของครูในโรงเรียน 4) การนิเทศแบบคลินิกเป็นกระบวนการที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงานในวิชาชีพระหว่างครูและผู้นิเทศ 5) การนิเทศแบบคลินิกเป็นกระบวนการที่จะต้องมีความเชื่อถือซึ่งกันและกันโดยสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจ สนับสนุนกันและกัน และความผูกพันในการที่จะพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้า 6) การนิเทศแบบคลินิก เป็นกระบวนการที่เป็นระบบ ถึงแม้ว่าการดำเนินการจะต้องมีความยืดหยุ่นมีการปรับเปลี่ยนวิธีการอย่างต่อเนื่อง 7) การนิเทศแบบคลินิกเป็นกระบวนการที่สร้างสรรค์เชื่อมโยงช่องว่างระหว่างความจริงกับอุดมการณ์ 8) การนิเทศแบบคลินิกเป็นกระบวนการที่อยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ผู้นิเทศคือ

ผู้ที่มีความรู้อย่างแท้จริงเกี่ยวกับการวิเคราะห์การสอนและการเรียนรู้ รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างเพื่อนมนุษย์ 9) การนิเทศแบบคลินึกเป็นกระบวนการที่ต้องมีการให้การฝึกอบรม สำหรับผู้ที่จะทำหน้าที่นิเทศก่อนที่จะนำการนิเทศแบบคลินิกไปใช้ โดยเฉพาะในเรื่องเทคนิคการสังเกตการสอนและการดำเนินการนิเทศแบบคลินิกที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

กระบวนการนิเทศแบบคลินิก มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การประชุมร่วมกับครู (Pre conference with teacher) 2) การสังเกตการสอนในชั้นเรียน (Observation of Classroom) 3) การวิเคราะห์และตีความหมายจากการสังเกตการณ์สอนและพิจารณาในการประชุมต่อไป (Post conference with teacher) 4) การประชุมร่วมกับครู (Post conference with teacher) 5) การพิจารณาวิพากษ์การดำเนินการทั้ง 4 ขั้นตอน[8]

การนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ (Cooperative Professional Development)

แกลทธอร์น กล่าวถึงการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพไว้ว่า เป็นกระบวนการนิเทศที่ครูตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือร่วมใจกัน ปฏิบัติงานเพื่อปรับปรุงความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพของตนเอง โดยปกติจะมีการสังเกตการสอนกันและกันในชั้นเรียน แลกเปลี่ยนกันให้ข้อมูลย้อนกลับจากากรสังเกตการณ์สอนร่วมกัน และอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นบางครั้งอาจจะเรียกวิธีการนิเทศแบบนี้ว่า การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน หรือการนิเทศโดยเพื่อนร่วมอาชีพ[9]

กระบวนการในการดำเนินการการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ

จากหลักการสำคัญของการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ แกลทธอร์น ได้นำเสนอขั้นตอนการดำเนินการการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ ดังนี้ 1) การวางแผนร่วมกันของครูที่สนใจจะช่วยพัฒนางานของตนเอง 2) ร่วมกันเลือกประเด็นที่สนใจจะปรับปรุงหรือพัฒนา 3) นำเสนอโครงการและขั้นตอนการปฏิบัติให้ผู้บังคับบัญชา 4) ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับวิธีการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ วิธีการสังเกตการสอน วิธีสังเคราะห์การสอนและการให้ข้อมูลย้อนกลับ 5) ดำเนินการตามแผนและระบบการที่ระบุในโครงการ สังเกตการสอนในแต่ละประเด็นที่สนใจอย่างน้อย 2 ครั้ง ในแต่ละเรื่องหรือแต่ละประเด็นที่จะปรับปรุงหรือพัฒนา 6)

---

[๘] Cogan, M., **Clinical supervision**. (Boston: Houghton Mifflin, ๑๙๙๕)

[๙] Glatthorn, Allan A., **Differentiated supervision**. (Washington D.C.: Association for Supervision and Curriculum Development, ๑๙๘๔)

จัดให้มีการประชุมเพื่อสรุปและอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 7) นำเสนอรายงานผลความสำเร็จ[10]

การนิเทศแบบร่วมมือประสานใจ

นันทณัฏฐ์ น้อยเหลือ ได้ทำการศึกษากระบวนการนิเทศแบบ PIDRE ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนที่ประกอบด้วย 1) ขั้นวางแผนการนิเทศ (P = Planning) 2) ความรู้ในสิ่งที่จัดทำ (I = Informing) 3) ขั้นการปฏิบัติงาน (D = Doing) 4) ขั้นการเสริมขวัญและกำลังใจ (R = Reinforcing) และ 5) ขั้นประเมินผลผลิตและกระบวนการดำเนินงาน (D = Doing) และรูปแบบกัลยานมิตนิเทศ [11]**สุมน อมรวิวัฒน์** ซึ่งประกอบด้วยชั้นตอนการนิเทศ คือ 1) ขั้นวิเคราะห์ปัญหาความต้องการจำเป็นร่วมกัน 2) ขั้นวางแผนเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน 3) ขั้นกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาร่วมกัน ปฏิบัติตามแผนร่วมกัน 4) ขั้น ประเมินผลร่วมกัน และ 5) ขั้นปรับปรุงและพัฒนาร่วมกัน[12]

รูปแบบการนิเทศแบบร่วมมือประสานใจ มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) วิเคราะห์ปัญหาความต้องการจำเป็น 2) การวางแผน กำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนา 3) การปฏิบัติการพัฒนา 4) การประเมินผลและปรับปรุง 5) การเผยแพร่ผลงาน

การนิเทศแบบกัลยาณมิตร

สุมน อมรวิวัฒน์ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศไว้ว่า มีวิธีการนิเทศแบบหนึ่งที่ใช้กันมากในกลุ่มโรงเรียนและภายในโรงเรียนคือ "การนิเทศครูโดยเพื่อนครู" โดยแปลมาจากคำว่า "Peer supervision" การนิเทศแบบนี้เริ่มต้นจากการที่ผู้บริหารและครูเห็นปัญหาจุดด้อย จุดเด่นทางการเรียนการสอนของโรงเรียน และเห็นว่าบุคลากรหรือเพื่อนครูแต่ละคนต่างก็มีความสามารถที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันพัฒนากระบวนการเรียนการสอน โดยการปรึกษาหารือกันพบปะเสวนากันอย่างสม่ำเสมอ วางแผนงานและวิธีการร่วมกัน ช่วยให้เกิดพลังการเรียนรู้ที่แข็งแกร่งขึ้นเราเรียกผู้ที่คอยเป็นพี่เลี้ยงช่วยแนะนำแนวทาง

---

[๑๐] Glatthorn, Allan A., **Differentiated supervision**. (Washington D.C.: Association for Supervision and Curriculum Development, ๑๙๘๔)

[๑๑] นันทณัฏฐ์ น้อยเหลือ, **การติดตามผลการใช้รูปแบบการนิเทศแบบร่วมมือประสานใจสำหรับครูระดับปฐมวัย ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี**. (วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ลพบุรี, ๒๕๕๑)

[๑๒] สุมน อมรวิวัฒน์, **กัลยาณมิตรนิเทศ**. (กรุงเทพฯ: ดับบลิว.เจ, ๒๕๔๗)

รูปแบบการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตร เป็นการชี้แนะและช่วยเหลือด้านการเรียนการสอนในกลุ่มเพื่อนครูด้วยกัน มีหลักการนิเทศที่เน้นประเด็นสำคัญ 4 ประการ คือ 1) การสร้างศรัทธา 2) การสาธิตรูปแบบการสอน 3) การร่วมคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 4) การติดตามประเมินผลตลอดกระบวนการ[13]

การนิเทศแบบมีส่วนร่วม

การนิเทศแบบมีส่วนร่วม เป็นการนิเทศการศึกษารูปแบบหนึ่ง ที่มุ่งการมีส่วนร่วมระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศในการร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมแก้ปัญหา และเจรจาตกลงใจที่จะดำเนินการร่วมกันในด้านปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน **Glickman** ได้กล่าวถึงการนิเทศแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นการนิเทศที่ผู้นิเทศใช้พฤติกรรมนิเทศ เช่น เสนอข้อคิดเห็น แก้ปัญหา เจรจาตกลงใจ ที่จะดำเนินการร่วมกันเป็นพฤติกรรมที่มีความต่อเนื่องกันระหว่างพฤติกรรมการนิเทศทางอ้อมถึงพฤติกรรมการนิเทศทางตรง

ขั้นตอนในการนิเทศแบบมีส่วนร่วม มี 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) สร้างความคุ้นเคย 2) เปิดเผยแนวคิด 3) ร่วมคิด 4) ร่วมทำ 5) จำต้องประเมิน 6) เพลิดเพลินผลงาน[14]

ตาราง 1 สังเคราะห์ขั้นตอนในการนิเทศ

ขั้นตอนในการนิเทศ	คลิฟฟิน	เกลแมน และ ซีเกล	ปรีชา และ อุทุมพร	รสชาติ และ ผู้อื่น	ผดุงศักดิ์
สร้างความคุ้นเคย					✓
เปิดเผยแนวคิด					✓
ประชุมวิเคราะห์ปัญหาความต้องการจำเป็น	✓	✓	✓		✓
วางแผน กำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนา		✓	✓		
นำเสนอโครงการและขั้นตอน		✓			
ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับวิธีการนิเทศ		✓		✓	
สังเกตการสอนในชั้นเรียน	✓	✓	✓	✓	✓
วิเคราะห์และตีความหมาย	✓			✓	

[๑๓] สุมน อมรวิวัฒน์, **กัลยาณมิตรนิเทศ**. (กรุงเทพฯ: ดับบลิว.เจ, ๒๕๔๗)

[๑๔] Glickman, C.D. Gordon, S.P. and Ross–Goedon, **Supervision of instruction : Developmental approach**. (Massachusetts: Allyn and Bacon, ๑๙๙๕)

ประชุมร่วมกับครู	✓	✓		✓	
ประเมินผลและปรับปรุง	✓		✓	✓	✓
นำเสนอรายงานผลความสำเร็จ		✓	✓		✓

สรุปผลการสังเคราะห์ขั้นตอนในการนิเทศพบว่า มีขั้นตอน ดังนี้ 1) ประชุมวิเคราะห์ปัญหา 2) ร่วมพาสังเกตการสอน 3) ระดมสมองตีความหมาย 4) ประเมินผลพิชิตชัย 5) นำไปรายงานผล

๕. แนวคิดเกี่ยวกับสังคหวัตถุ 4

สังคหวัตถุ 4 หมายถึง คุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน และประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคีเป็นหลักธรรมที่ทำให้คนเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจ ของคนทั่วไปเป็นการปลูกไมตรีเติมน้ำใจต่อกัน ทำให้สังคมเป็นสุข ดังคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นสัจธรรมที่ผู้ปฏิบัติตามทุกคนย่อมสามารถรู้แจ้งเห็นจริงได้ด้วยตนเองและทำให้ผู้ปฏิบัติพ้นทุกข์เข้าถึงความสุขและความบริสุทธิ์ภายในได้จริง ธรรมะของพระพุทธองค์เป็นความรู้อันบริสุทธิ์เป็นธรรมโอสถขนานเอก ที่สามารถเยียวยารักษาจิตใจของมวลมนุษยชาติให้หลุดพ้นจากความโลภ ความโกรธ ความหลงเพราะเมื่อใจปราศจากสิ่งเหล่านี้ ใจย่อมสะอาดบริสุทธิ์มีอานุภาพและเกิดเป็นความเมตตากรุณาปราณีมีแต่ความรักความปรารถนาดีต่อกัน พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงได้ให้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างเป็นสุข คือ สังคหวัตถุ 4 ซึ่งประกอบด้วยหลักธรรม 4 ข้อ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา โดยมีรายละเอียดแต่ละข้อดังนี้[15]

1. ทาน คือ การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของ ๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่นไม่ตระหนี่ถี่เหนียวไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว

2. ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคาย ก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะสมกับกาลเทศะ

3. อัตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิด หรือการประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

4. สมานัตตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่นไม่โลเลรวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยมและไว้วางใจ ให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย[16]

---

[๑๕] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ ๙). (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓).

[๑๖] ไสว มาลาทอง, **คู่มือการดำเนินงานเสริมสร้างศีลธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน.** (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๕๒).

6. สรุป

การนิเทศการศึกษาตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ให้มีประสิทธิภาพ ควรมีหลักการในการดำเนินการนิเทศอยู่บนพื้นฐานสัมพันธ์ภาพแห่งการร่วมคิด ร่วมทำ พึ่งพา ช่วยเหลือ ชี้แนะนำพาด้วยคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน มีความเอื้อเฟื้อแบ่งปัน พูดจาแนะนำกันด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน ยอมรับความคิดเห็นกันระหว่างผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ และมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลายโดยซึ่งกันและกัน ซึ่งมีขั้นตอนในการนิเทศ ดังนี้

1) ประชุมวิเคราะห์ปัญหา เป็นการวางแผนร่วมกันของผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศที่สนใจจะช่วยพัฒนางานของตนเอง และเลือกประเด็นที่สนใจจะปรับปรุงหรือพัฒนา

2) ร่วมพาสังเกตการสอน ผู้นิเทศร่วมสังเกตการสอนจากผู้รับการนิเทศตามแผนปฏิบัติงาน

3) ระดมสมองตีความหมาย ผู้นิเทศร่วมคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้รับการนิเทศอย่างสม่ำเสมอ ร่วมคิดแก้ปัญหาและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

4) ประเมินผลพิชิตชัย ผู้นิเทศรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ สรุปผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้รับการนิเทศ

5) นำไปรายงานผล ผู้รับการนิเทศยินดีและเผยแพร่ผลงานให้คนอื่นได้รับทราบ ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

Cogan, M. (1995). **Clinical supervision**. Boston: Houghton Mifflin.

Glatthorn, Allan A. (1984). **Differentiated supervision**. Washington D.C.: Association for Supervision and Curriculum Development.

Glickman, C.D. Gordon, S.P. and Ross-Goedon. (1995). **Supervision of instruction : Developmental approach**. Massachusetts: Allyn and Bacon.

Glickman. (2009). **Supervision and instructional leadership : A developmental approach**. (8th ed.). Boston : Allyn and Bacon.

จิติมา วรรณศรี. (2557). **การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา**. พิษณุโลก: โรงพิมพ์รัตนสุวรรณ.

นันทณัฏฐ์ น้อยเหลือ. (2551). **การติดตามผลการใช้รูปแบบการนิเทศแบบร่วมมือประสานใจสำหรับครูระดับปฐมวัย ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ลพบุรี.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สิริกร คำมูล. (2556). **การพัฒนารูปแบบการนิเทศสำหรับโฉงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (ปริญญานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต)**. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร

สุภาภรณ์ กิตติรัชดานนท์. (2551). **การพัฒนารูปแบบการนิเทศการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ปริญญานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต)**. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2547), **กัลยาณมิตรนิเทศ**. กรุงเทพฯ: ดับบลิว.เจ.

สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2545). การนิเทศภายในหัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียน. **วารสารวิชาการ**,5(8), 25–31.

ไสว มาลาทอง. (2552). **คู่มือการดำเนินงานเสริมสร้างศีลธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.